

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Dawid
Schoenwald

Rok XIII: 2015

Data odczytu: 09.09.2015 r.

Nr 26 (438)

Data wydania: 09.09.2015 r.

=====

996. spotkanie

Dawid Schoenwald

Sfałszowany przywilej Zygmunta Starego dla parafii grudziądzkiej z 1524 roku

Wśród wielu bardzo interesujących dokumentów dotyczących parafii p.w. św. Mikołaja Biskupa, na szczególną uwagę zasługuje przywilej Zygmunta Starego dla tejże parafii z 1524 roku¹, którego tekst w języku łacińskim zachował się w księgach parafialnych. Dzięki temu przywilejowi, którego pełna nazwa brzmi „*Privilegium Serenissimi Regis Sigimundi cum approbatione Foundationis seu erectionis antiquis Eccl's Graudens A. 1524*”, kościół w Grudziądzu miałby ogromną władzę kościelną oraz ekonomiczną w mieście. Z tego też względu budził spore wątpliwości wśród mieszczan, szczególnie, że po raz pierwszy oficjalnie pojawił się dopiero w roku 1644². Ponad 200 lat później Xaver Froelich w swojej pracy o historii powiatu grudziądzkiego, wspominał o nim w przypisie, opisując ów dokument jako fałszyfikat wykonany dla proboszcza fary grudziądzkiej przez najsłynniejszego fałszerza w historii Polski, Krzysztofa Janikowskiego³. Do dnia dzisiejszego dokument

¹ Archiwum parafii p.w. Mikołaja Biskupa w Grudziądzu (dalej APMBG), *Acta Ecclesie Parochialis Graudentinensis 1662*, s.78 – 80. Tekst dokumentu został w całości przepisany do księgi najprawdopodobniej w związku z lustracją przywilejów ziemi pruskiej z 1664 roku (*Litera lustrationis Palatinatum et Terrarum Prusie – Ex actis lustrationis 1664*). W roku 2014 cały zbiór ksiąg parafialnych okresu staropolskiego został przekazany do Archiwum Diecezjalnego w Toruniu.

² X. Froelich, *Geschichte des Graudener Kreises*, Bd. I, Graudenz 1868, s. 108. Froelich nie wnikając się w sprawę podaje ponadto nieprawdziwą datę zgonu Janikowskiego na 1645 r.

³ W zbiorach Archiwum Państwowego w Gdańsku (dalej APG), sygn. 300, 52/946 – 961, znajduje się obfita dokumentacja, licząca 16 tomów, fałszerstw Krzysztofa Janikowskiego. Szerzej na temat działalności fałszerza omawiali: G. Lengnich, *Geschichte der preußischen Lande Königlich-Polnischen Antheils*, Danzig 1729, Bd. 6, s. 236 – 240, 257 i 257 (również w t. 7, s. 10 – 11, 22, 40, 47, 65, 87 – 88); S. Lisowski, *Wiadomość o dwóch uczonych fałszerzach źródeł polskich w 17 i 18 wieku*, Album Literackie, pod red. K. Wójciciego, t. II, Warszawa 1849, s. 335 – 344; *Encyklopedia Powszechna*, t. XIII, Warszawa 1863, 31 – 32; I. Polkowski, *Krzysztof Stanisław Janikowski – fałszerz dokumentów*, Rocznik dla Archeologów, Numizmatyków i Bibliografów Polskich, Kraków 1870, s. 28 – 47; M. Bär, *Über eine Privilegienfälschung in Preussen*, Mitteilungen des Westpreussischen Geschichtsvereins, Jg. 2, 1903, s. 3 – 11; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, oprac. S. Gall, t. 17/18, Warszawa 1909, s. 383 – 384; J. Rumiński, *Janikowski Krzysztof Stanisław, fałszerz dokumentów*, Polski Słownik Biograficzny

ten wzbudza wielkie kontrowersje wśród historyków zajmujących się historią miasta, a nawet ma zwolenników stwierdzenia o jego autentyczności⁴. Z tego też względu należy rozwiać wszelkie wątpliwości, ponieważ dzięki bogatemu materiałowi źródłowemu, można jednoznacznie wysunąć tezę, że jest to falsyfikat, specjalnie stworzony przez genialnego fałszerza.

W połowie 1644 r. ówczesny proboszcz fary grudziądzkiej, Henryk Chechłowski⁵, spotkał się w Grudziądzu z Krzysztofem Stanisławem Janikowskim, herbu Korab, z sensacyjną informacją, że odnalazł szereg przywilejów dla miejskich kościołów i szpitali. Ten młody człowiek, urodzony ok. 1615 r., znany był już wcześniej z licznych ekscesów i oszustw⁶. W 1643 roku ogłasza oficjalnie, że w ruinach zamku Zitzewitzów w Moterzynie znalazł skrzynię zawierającą protokoły sądu grodzkiego w Bytowie oraz setki starych dokumentów i przywilejów. Na sporządzonej przez Janikowskiego liście z 1647 r. znajduje się również Grudziądz, z następującymi przywilejami:

1. *Approbatia Probostwa Grudziąckiego przez króla tegosz Zigmunta pierwszego roku 1524 dana*
2. *Przewielie Economii Grudziąckey i starostwa*
3. *Przywilej fary Grudziąckey*
4. *Przywilej Probostwa Grudziąckiego*
5. *Przywilej Szpitala Grudziąckiego S. Ducha*
6. *Przywilej Szpitala Grudziąckiego*
7. *Przywilej kościoła S. Jerzego Grudziąckiego*
8. *Comissia kościołów y Szpitalów Grudziąckich*⁷.

ny, t. 10, 1964, s. 518 – 519; J. Rumiński, *Fałszerstwa dokumentów Krzysztofa Stanisława Janikowskiego w Prusach Królewskich w połowie XVII wieku*, Zapiski Historyczne, t. XXX, Toruń 1965, s. 37 – 65.

W źródłach możemy znaleźć inne drugie imię Janikowskiego – Stenzel. Ponadto badacze polscy XIX wieku podają błędną datę śmierci fałszerza około 1680 r., po rzekomej ucieczce za granicę. Nie dotarli oni widocznie do dokumentacji przechowywanej w Gdańsku.

⁴ M. Szajerka, *Wpływ badań nad kościołem pw. Św. Mikołaja Biskupa w Grudziądzu na poznanie genezy i ustroju miasta*, Rocznik Grudziądzki, t. XVI, Grudziądz 2005, s. 319 – 320; M. Szajerka, *Przywilej dla kościoła parafialnego w Grudziądzu z 1524 r. Zapis z metryki*, <http://grudziadz.naszemiasto.pl/artukul/przywilej-dla-kosciola-parafialnego-w-grudziadzu-z-1524-r,2598908,artgal,t,id,tm.html>.

⁵ Proboszcz Chechłowski zrezygnował z pełnionej funkcji 15 grudnia 1645 r., Archiwum Diecezjalne w Pelplinie (dalej ADP), sygn. C 13, *Acta curie 1639 – 1646*, s. 722 - 723 (*Parochiae et Praep. Graudentinen Resignatio*); T. Mikulski, *Henryk Chechłowski. Kartka z dziejów literatury polskiej XVII wieku*, Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 36, Toruń 1930, s. 18.

⁶ Między innymi wyłudził od franciszkanów z Kalisza, za pomocą sfirowanych przez siebie listów, konie, powóz oraz kilka tysięcy złotych, po czym uciekł. W 1637 roku dokonał zajazdu na Chmieleniec, gdzie zrabował przedmioty o łącznej wartości 46000 złotych. Wybryki Janikowskiego próbował powstrzymać wojewoda pomorski Paweł Działyński, wydając uniwersał w 1641 r., nakazujący jego schwytanie, gdyż ciążyło już na nim kilkanaście wyroków sądowych. Przezorny fałszerz uciekł jednak chwilowo za granicę.

⁷ APG, sygn. 300/52/957. „*Sumariusz przywilejów różnym kościołom klasztorom i miastom Pruszkim służących. Anno Domini 1647 w Pawłowie pisani*”. W pierwszym rejestrze z 1643 roku wymieniono jedynie 20 przywilejów, na których brakuje Grudziądza. Można wysnuć hipotezę, że Janikowski w tym czasie nie posiadał jeszcze przywileju Zygmunta Starego, co nie przeszkadzało jemu pobrać od proboszcza sporej zaliczki. Fałszerz zanim sporządził przywileje odwiedzał miasta, celem zapoznania topografii oraz przeczytania oryginalnych dokumentów. Pełną listę sfałszowanych przywilejów podaje I. Polkowski, op. cit., s. 37 – 44.

Niewątpliwie proboszcz Chechłowski, a następnie jego następca Petrykowski bardzo ucieszyli się z ogromnych nadań dla kościoła, chcąc jak najszybciej ich postanowienia wprowadzić w życie. Słuszność ich praw potwierdził początkowo nawet sam król Władysław IV, dekretem z dnia 30 czerwca 1644 r., stwierdzając „*Iura Privilegia, Erecciones, Fundationes... Ecclesie Graudentinensis Confirmamus Privilegium quous seu Ereccionem Sigimundi Primi Serenissimi autentonis... in omnibus eius punctis et clausulis approbavimus et ratificavimus...*”⁸. Oczywiście Janikowski dostarczał swoje dokumenty za sową opłatą, wahającą się w zależności od instytucji lub osoby, od 30 do 6000 zł. Każdy kto potrzebował odpowiedniego nadania lub przywileju mógł zwrócić się do Janikowskiego czy takowy dokument się u niego znajduje. Wielokrotnie osoby poszukujące interesujących dokumentów same określały ich treść⁹. Tak było najprawdopodobniej w przypadku Grudziądza, ponieważ jeszcze w 1647 roku proboszcz Petrykowski doprasza się o przesłanie oryginałów przywilejów dla trzech kościołów, wszystkich szpitali i ich Rewizji (*Comissii*)¹⁰. Za ich „odnalezienie” księża zapłacili łącznie 100 florenów (od księdza dziekana grudziądzkiego) i 5 złotych czerwonych (od księdza proboszcza grudziądzkiego)¹¹.

Sfalszowany przywilej dla probostwa grudziądzkiego z 1524 roku zaginął najpewniej w okresie II wojny światowej, jednakże jego tekst zachował się w księgach parafialnych, jak również w skróconym odpisie w języku polskim, wykonanym podczas lustracji kościoła z 1786 roku, przez biskupa chełmińskiego Karola von Hohenzollerna¹². Ze względu na interesujące w nim zagadnienia warto przytoczyć ten tekst:

Przywilej na pergaminie od Zygmunta I króla polskiego anno 1524 feria 5 a post Festum s. Andreae Apostoli nadany od którego puszka, w której pieczęć oderwana i jej nie masz, w tym Przywileju jest:

- a. *Że mieszczanie Grudziądzcy zwykłego dawnego kwartalowego po 20 marków pruskich Proboszczowi dać powinni*
- b. *Kościółowi co kwartał 10 funtów wosku żółtego, a 4 białego dać powinni*
- c. *Piekarze w mieście mają dać na Boże Narodzenie, na Wielkanoc, na Świątki po jednym korcu najprzędniejszej pszenicy i zniey mąki do hostyi*
- d. *Szynkarze wina w Grudziądzu na każde święto z tych uroczystości, mają dać po 4 sztofy wina Kościółowi*
- e. *Mieszkańcy na przedmieściach mają dać księdzu kwartalowe*

⁸ APMBG, Akta fary grudziądzkiej 1661 – 1699. Cały dekret został przytoczony w dokumencie spisany w Kowalewie w 1663 roku. Oczywiście w tym czasie (1644 r.) niewiele osób podejrzewało Janikowskiego o fałszerstwo, co spowodowało wpisanie przywileju do metryki koronnej.

⁹ J. Rumiński, *Fałszerstwa...*, s. 45 – 46.

¹⁰ APG, sygn. 300/52/960, s. 197. Dokument z dnia 8 lutego 1647 roku.

¹¹ APG, sygn. 300/52/957. Rejestr z 1644 roku. Z pewnością nie były to jedyne pieniądze zapłacone fałszerzowi, czego dowodzi list księdza Petrykowskiego z 21 lipca 1647 roku, w którym czytamy „...*obietuję WMP jeżeli co będzie w nich po planach moich według możliwości swojej dać zarazem gratyfikację...*”.

¹² ADP, sygn. C 72, *Acta visitationis quarundarum Ecclesiarum... 1786 – 1787*, s. 32 – 44.

- f. *Mieszczanie Grudziądzcy mają kościół i pomieszczenia Xieży utrzymywać tudzież sług kościelnych żywić i odziać*
- g. *Trzy włóki plebańskie w każdym polu tak już z dawna wiecznym prawem mają się dziedzicznie zostać kościołowi i Probstwu*
- h. *Folwark plebański z wszystkimi swemi budynkami i z polem na Przedmieściu Knidyńskim przy murze miasta na prawej ręce położone z ogrodem, obszerność tego gruntu ma wzdłuż 30, a wszerz 10 pretów*
- i. *Grunt Kościoła z cmentarzem z mieszkaniami Xieży i sług Kościoła z całą ulicą przy murze miejskim aż do muru zamku i do krzyża z wszystkimi na niej wystawionymi budynkami wiecznie do probostwa należeć mają a mieszkańcy w tej ulicy swoje rzemiosło i komercyją bez przeszkody od miasta prowadzić mają¹³.*

Dopiero w 1647 roku, czyli po otrzymaniu od Janikowskiego całego zamówionego pakietu, proboszcz Petrykowski przedstawia radzie miasta cztery kolejne kopie przywilejów dla kościołów i szpitali grudziądzkich, wprowadzając w konsternację mieszczan z burmistrzem Mathiasem Paulim na czele¹⁴. Przedstawione dokumenty wywołały spore zamieszanie wśród rajców, czego dowodzi podpisanie umowy pomiędzy księdzem Janem Petrykowskim a miastem w dniu 28 października 1647 roku¹⁵. W dokumencie tym nie ma wzmianki o przywileju z 1524 roku, są jednak wymienione powinności, jakie będą przestrzegać w stosunku do siebie kościół katolicki oraz mieszczanie. Między innymi mieszczanie obiecali w umowie, że będą dachy, okna i dzwonnice kościoła farskiego poprawiać, miasto oraz magistrat będzie obchodził wszystkie święta katolickie. Proboszcz zobowiązał się do przestrzegania umowy pod zakładem stu grzywien pruskich, informując o tym biskupa chełmińskiego.

Podpisanie tej umowy nie zapobiegło jednak wstąpieniu na drogę sądową do obrony swych praw przez księdza Petrykowskiego. Źródła wymieniają jego osobę jako jednego z pierwszych, który to uczynił¹⁶.

Księża grudziądzcy nie chcieli uwierzyć, że padli ofiarą oszustwa, pomimo tego, że w całej Polsce ruszyła lawina procesów o domniemane dobra, czy to kościelne, czy to szlacheckie, a nawet państwowe. Sam Krzysztof Janikowski stał się sławną postacią, opatrzoną listem żelaznym, a wkrótce nawet został mianowany sekretarzem królewskim. Sam król Władysław IV był pod wielkim wrażeniem dokumentów, z których wynikały między innymi prawa do prawie całego Pomorza

¹³ Por. M. Szajerka, *Wpływ...*, s. 319. Autor artykułu potwierdza autentyczność przywileju jedynie na podstawie planu katastralnego z 1772 r., który w istocie niczego nie wyjaśnia, pomijając zupełnie drukowane źródła oraz akta archiwalne, zgromadzone w archiwach w Grudziądzu (obecnie w Archiwum Diecezjalnym w Toruniu), Gdańsku oraz Pelplinie.

¹⁴ H. Manstein, *Annales der Stadt Graudenz von 1563 bis 1660*, Graudenz 1904, s. 62. Autor potwierdza w tekście, że były to fałszerstwa, „*In diesem Jahre insinuirte der Probst Potrykowski der Stadt vier Copien von den falschen Janikowski'schen Privilegien*”.

¹⁵ APMBG, *Akta fary grudziądzkiej 1609 (1618) – 1654*.

¹⁶ Lengnich, Bd. 6, s. 238 podają datę wszczęcia procesu przez Petrykowskiego w 1645 r., obok jezuitów z Malborka i dominikanów z Chojnic. Być może w tym roku ksiądz proboszcz sądził się z miastem w sprawie przywileju z 1524 roku, a w 1647 r. w sprawie reszty dokumentów.

Zachodniego¹⁷ (sam Janikowski zainkasował za nie 1200 złotych). Dla podniesienia ich rangi postanowiono niezwłocznie włączyć szereg przywilejów Janikowskiego do metryki koronnej.

Przestrzegał przed tym referendarz Zaleski, który zakwestionował ich autentyczność, jednakże Wielki Kanclerz Ossoliński zawierzył oszustowi, wpisując je niezwłocznie do wspomnianej powyżej metryki¹⁸. Pośród nich znajduje się również przywilej z 1524 roku pod pozycją 13996, opatrzony nazwą „*die Ioannis Baptistae (24 iun.). Data est praesentatio Andreae Montano de Dirchovia, clerico dioecesis Vladislaviensis, ad ecclesiam parochialem Graudniceusem*”¹⁹. Nowo obrany król, Jan Kazimierz, zabronił wpisywania kolejnych przywilejów dopiero w 1649 r. do metryki koronnej, jednakże ze względu na liczne wojny toczone przez Polskę w II połowie XVII wieku, prywatne interesy rodzin szlacheckich oraz częste zrywanie sejmów spowodowały, że sfalszowane dokumenty nigdy nie zostały wykreślone z ewidencji oficjalnych dokumentów królewskich. Jeszcze w 1672 roku zebrany sejmik w Grudziądzu polecił swoim posłom, aby starali się na Sejmie Walnym o unieważnienie fałszywych przywilejów, jednakże i tym razem nie uzyskano takiego orzeczenia.

Jak widać ksiądz Petrykowski miał wszelkie powody, aby zaufać fałszerzowi. W roku 1646 w całych Prusach Królewskich głośno podejmowano kwestię wiarygodności przywilejów Janikowskiego (*Janikowskischen Privilegien*), lecz dopiero na sejmiku w Grudziądzu wiosną następnego roku, burmistrz gdański Henryk Freder oficjalnie oskarżył Krzysztofa Janikowskiego o masowe fałszerstwa dokumentów. Poparł go miecznik pruski Jan Wąglikowski, przedstawiając dowody fałszerstw. W następnym roku na sejmiku w Malborku ponownie potwierdzono, że wszystkie przywileje Janikowskiego to fałszerstwa, powołując specjalną komisję, która miała przeprowadzić oficjalne śledztwo²⁰.

Wkrótce zostaje wysłane pismo z Malborka do Grudziądza, oświadczające, że król Polski Władysław IV wydał dekret w Warszawie z dnia 7 sierpnia 1647 roku, mówiący o tym, że o autentyczności lub fałszerstwie przywilejów kościelnych Janikowskiego, zdecyduje specjalnie powołana w tym celu komisja (*cognitio ad futura usq Comitia rejecta*)²¹. Petrykowski w tym okresie z pewnością zdawał sobie sprawę, że mógł paść ofiarą oszustwa, szczególnie, że sprawa fałszywych dokumentów była wielokrotnie poruszana na sejmikach w Malborku i Grudziądzu w latach 1646-1649. Pomimo wielu dowodów świadczących przeciwko autentyczności przywilejów, przez kolejne lata uparcie twierdził, że muszą to być oryginały. Dopiero w 1666 roku ksiądz Petrykowski, dokumentem z dnia 25 sierpnia, zeznaje, że rezygnował dobrowolnie z probostwa w Grudziądzu i że posiadał jako proboszcz las

¹⁷ J. Rumiński, op. cit., s. 37 – 38. Dokumenty te zakwestionował podczas rokowań pokojowych w Osnabrück w 1646 roku poseł szwedzki Jan Salvius, ośmieszając jednocześnie na forum międzynarodowym Polskę.

¹⁸ Lengnich, Ibidem, s. 237; S. Lisowski, op. cit., s. 339 – 340.

¹⁹ *Matricularum Regni Poloniae Summaria...*, Pars IV, Varsoviae 1912, s. 302.

²⁰ APMBG, op. cit. W księgach parafialnych znajduje się kopia tego dekretu z 1648 r. w którym wprost napisano „*Privilegia a predicto Janikowski, sparsa falsitatis suspecta et supposititia este*”.

²¹ Ibidem. Dekret ten został wpisany do akt miasta Malborka 26 sierpnia 1647 r.

Ciemniak, a urzędnicy starostwa nie przeszkadzali w jego używaniu²². Nie wspomniano przy tym o ogromnych nadaniach, opisanych w przywileju z 1524 roku.

Sam Janikowski zakończył życie w nocy z 30 na 31 sierpnia 1647 r., podczas zajazdu dokonanego w Pawłowie przez jego pasierbą, Jakuba Puscha, wspomaganego przez oddział gdańskich żołnierzy. Falszerz miał być odstawiony do grodu w Skarszewach, zginął jednak podczas obrony swojego domu. Na miejscu znaleziono dowody świadczące o falszerstwie, nadpalone częściowo dokumenty w kominku oraz tloki pieczętne. Od tej chwili proces ruszył do przodu ujawniając jego kolejnych współpracowników²³.

Sprawa przywileju z 1524 roku odeszła na dalszy plan podczas wojny ze Szwecją w latach 1655 – 1660. Miasto znalazło się w ruinie, a na domiar złego wkrótce rozszalała się na Pomorzu epidemia dziesiątkująca ludność. Ze względu na liczne problemy, kolejny proboszcz fary, ksiądz Jędrzej Więckiewicz, postanowił porozumieć się z miastem, podpisując transakcję w dniu 19 maja 1662 r., w której można znaleźć następujące słowa „...*iako też y wszystkie inne Processy Miasta za Dworem intentowane kassować, chce...*” oraz „*obiecują sobie obiedwie strony, jak IMC X Proboszcz iako y całe Miasto, że sobą w miley Przyjazni y zgodzie ex nunc żyć chcą, ieden drugiemu w niczym Praw y zwyczajów starożytnych nie naruszając, ale owszem przy nich zostawać mają tak iako Prawa pospolite Diplomata et inducta Regia...*”²⁴. Niewątpliwie można wywnioskować czytając ową transakcję, że proboszcz oraz mieszczenie postanowili zrezygnować ze wspólnych roszczeń na drodze sądowej, z powodu poniesionych ogromnych kosztów, zachowując status quo sprzed 1644 roku. Co prawda ten przywilej na pergaminie w dalszym ciągu figurował pośród innych dokumentów kościelnych aż do I połowy XX wieku, lecz w rzeczywistości nie posiadał żadnej mocy prawnej, ku utrapieniu kolejnych proboszczów.

Sam przywilej się nie zachował, aby na własne oczy potwierdzić jego falszerstwo poprzez badania charakteru pisma (w wielu przypadkach podpis króla był wykonany tą samą ręką, co tekst dokumentu), czy też nieudolnie wykonanej pieczęci (w XVIII wieku zachowała się jedynie puszka). Ponadto na oryginalnych dokumentach, Zygmunt I nigdy nie podpisywał się szeregami innych dygnitarzy równocześnie, jak przypadku przywileju z 1524 roku²⁵. Zastanawiający jest również brak jakiegokolwiek wzmianki o przywileju we wcześniejszych aktach parafialnych, bodajże najważniejszego dokumentu dotyczącego kościoła Grudziądza²⁶. Nie figuruje on również w kopiażu przywilejów miejskich z XVIII wieku²⁷.

²² Archiwum Państwowe w Toruniu (dalej APT), *Inwentarz miasta Grudziądza*, brak sygnatury, 1927 r., s. 14 poz. 57. Petrykowski wymieniony jest jako ksiądz katedralny w Chełmnie.

²³ J. Rumiński, op. cit., s. 55 – 56. Płatnerz londyński Cornelius Wright zeznał, że sam rytował pieczęć Zygmunta Starego oraz księcia Mściwoja. Do współpracowników Janikowskiego należeli również Krzysztof Unger z Bytowa, Jan Caprinus i Bogusław Sielski.

²⁴ APMBG, *Akta fary grudziądzkiej 1661 – 1699*.

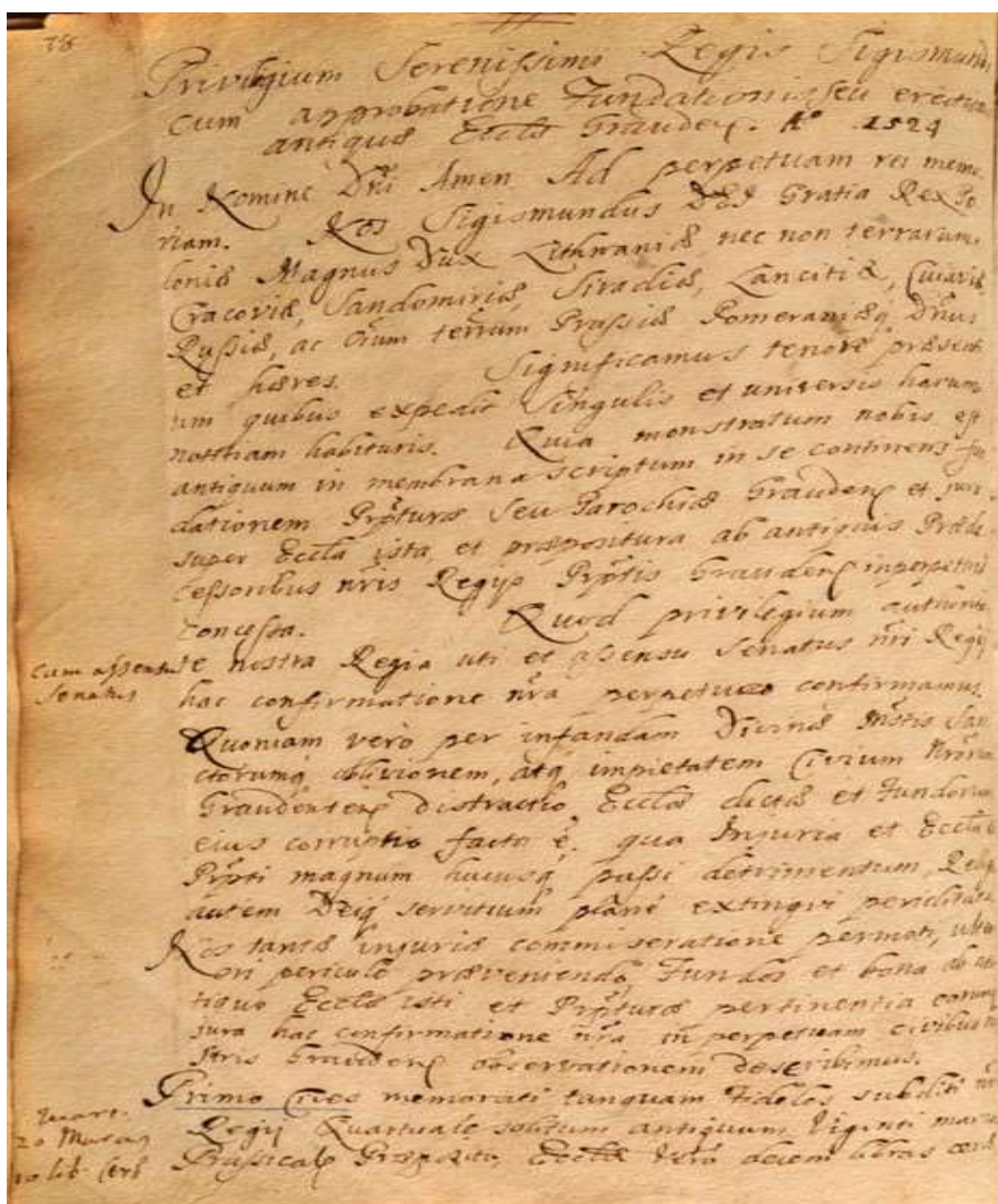
²⁵ J. Rumiński, op. cit., s. 50.

²⁶ APMBG, *Akta fary grudziądzkiej do 1609 roku; Akta fary grudziądzkiej 1609 (1618) – 1654*.

²⁷ APT, *Kopiarz przywilejów miejskich z lat 1404 – 1729*.

Podsumowując możemy jednoznacznie przyznać na podstawie zachowanych bogatych źródeł archiwalnych, że przywilej dla fary grudziądzkiej z 1524 roku jest falsyfikatem, początkowo uznanym za oryginał. Dopiero po ujawnieniu fałszerstw Krzysztofa Janikowskiego na drodze sądów krajowych oraz wielu dekretów sejmików, udowodniono, że wszystkie przedstawione przez niego dokumenty są falsyfikatami. Procesy i zatargi trwały jednak jeszcze do końca XVII wieku i nigdy nie doczekano się wypisu dokumentów z metryki koronnej.

Ikonografia:

Tekst przywileju Zygmunta Starego dla fary grudziądzkiej z 1524 roku, strona 1, (APMBG – obecnie Archiwum Diecezjalne w Toruniu)

flavo, alio quatuor anni temporibus reddere tenebuntur. 4. Alia
tur, perpetuo illi scilicet qui interius civitatem murum
eri, iure civili utuntur.

Praeterea quae civitatem tot in anno id est per festis Pa-
schatibus Tris, Paschatibus, Pentecostes duas nobilissimas farine 2. P. d. d. g. l.
trices modis ad vincendas hostias eidem Ecclia redde-
re tenebuntur perpetuo.

Tabernarii Vinum et alia potiva momentes, quatuor men-
suras videlicet Stetas Vini ad eandem Eccliam per eadem festis
solemnibus reddent perpetuo. Tab. vi.

Incolae vero Suburbij secundum facultatem suam, quas
uale sacerdotibus dabebunt.

Templum cum habitationibus Sacerdotum in sacrisque
conservabunt, cives vero Brudones qui et ministros Ecclie
sustentare et vestire tenebuntur. Templum
et domus
restruere

Agri Parochiales tres Mandi in quolibet campo cum
Hateris ad modum antiquum perpetuo iure habebuntur
Ecclie et Parochis. Sicut dictis permanebunt. 3. Manf.

Praedictum Parochiale cum omni sacrisque suis et cum in sub-
urbio Quindaniensi ad murum civitatis extendit ex
cande ex civitate a dextera parte vitum cumq. hortis
quorum totus Fundus in longitudinem triginta qua-
tuor in latitudinem decem perticas extenditur. P. d. d. g. l.
Grandes perpetuo temporibus inseriet, Fundus
templi cum coemeterio et habitationibus Sacerdo-
tum Ministrorum Ecclie, uti et tota platea pene
murum civitatis usq. ad murum agris et crucem
cum omni habitationibus in ea exspectio Grandis me-
morata, perpetuo spectabit cuius inhabitatores Ci-
vitas et commercia quaecumq. libere tractabunt sine
ullo impedimento, libertate quis hinc electionis no-
tatis in omni punctis parere. P. d. d. g. l. et Ecclia inde
notatis satisfactionem perpetuo prestare tenebunt,
de quibus exequendis Capitanei Vri Grandis curam
habebunt. His itaq. omnibus supra societas
P. d. d. g. l. in pacifica professione utentur et ten-
entur.

Tekst przywileju Zygmunta Starego dla fary grudziądzkiej z 1524 roku,
strona 2 (APMBG – obecnie Archiwum Diecezjalne w Toruniu)

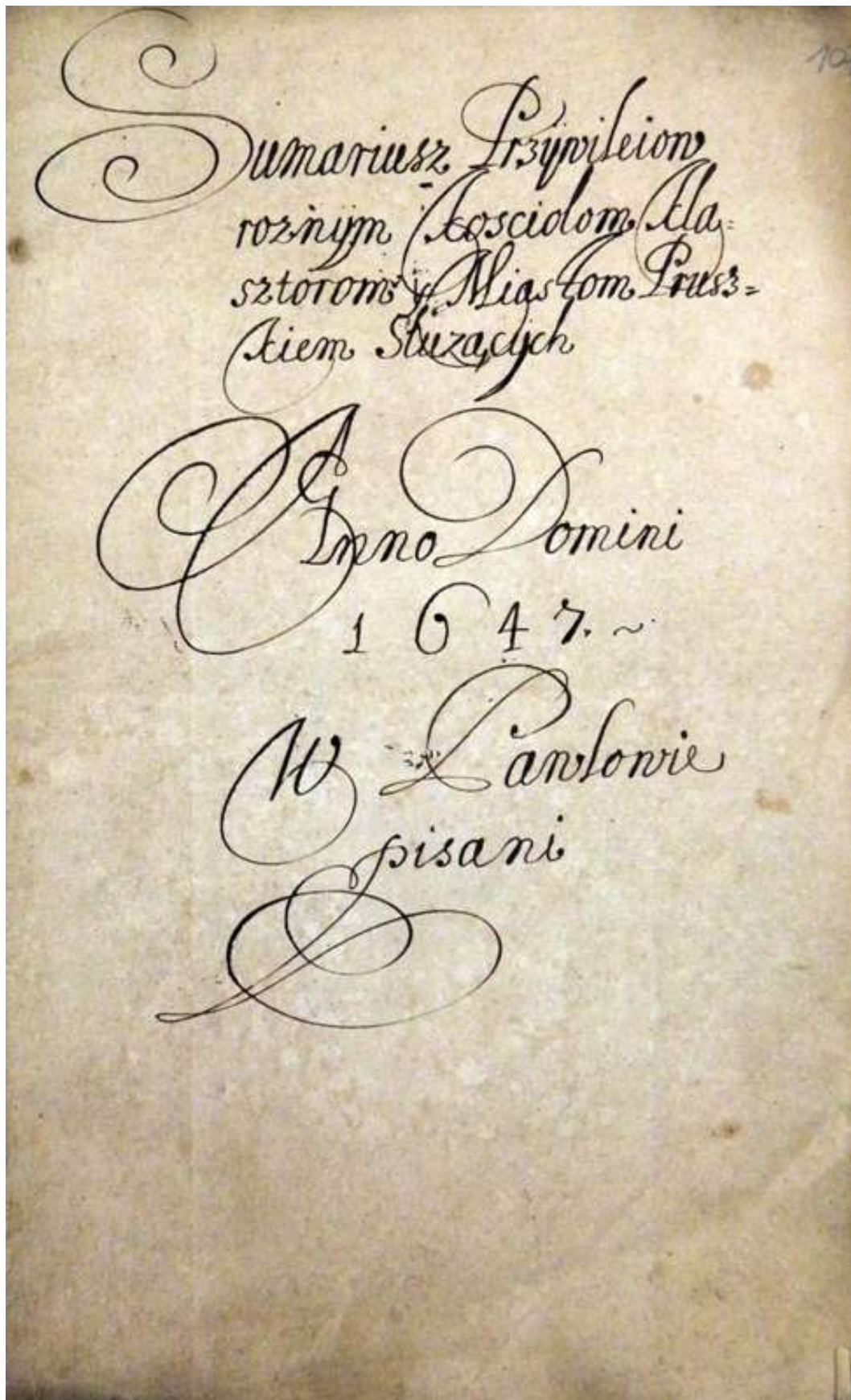
#

entur perpetuo jure hereditario, Quibus in te
 stamentum Regni nri Sigillum appensum est.
 Datum in Arce nra Petricorrensi Feria quinta po-
 sima post Festum Sancti Andree Apostoli Anno
 Millesimo, quingentesimo vigesimo quarto Regni
 nri Sexto. Presentibus Lordis in Christo
 tribus Dnis Petro Thomaze Cracoviens et Regni
 nri Vice Cancellario, Andrea Crively Przemislens
 Episcopus, Nec non Mors Generosus et Venerabilis
 Dns Stanislas de Koscielce Diatynski Pesna-
 nier et Capitaneo Mariburgens, Christophorus de
 Schidloniez Palatino et Capiteo Cracovii et Re-
 gni nri Cancellario, Nicolao Kosielce Diatynski
 Calusien Palatino, Nicolao de Schidloniez Scribe
 minier et Regni nri Thesaurario, Joanne de Tomar-
 sandien Castellano, Joanne Garukowski Prins
 coviens Stanislas Thartow Archidiacono Lublins
 et Canonico Cracovii Joanne Zamoycki, Stanislas
 Emma Anarea de Polnow Galinski Albertus de
 tenski Secretarijs nris juratis, et alijs quam plu-
 rimis Dignitatibus Officialibus et Aulicis nris Ser-
 vatis ad promissa fide dignis. Datum per manus
 Præfati Lordis in Christo Patrii Dni Petri Cracovii
 Cracoviens et Regni nri Vice Cancellarij
 cere Nobis dilecti.

Petrus Episcopus et
 Vice Cancellarius.

Locus Si-
 gilli

Tekst przywileju Zygmunta Starego dla fary grudziądzkiej z 1524 roku, strona 3 (APMBG – obecnie Archiwum Diecezjalne w Toruniu)

Strona tytułowa rejestru przywilejów Janikowskiego z 1647 roku (Archiwum Państwowe w Gdańsku, dalej APG)

- 17 Mestnyjnus postanowil tyn P. P. Zakonnym Woyta
aby sprawy poddanych Nasztornych Sadzil roku 1212.
- 18 Kaplica na bramie Malborskiej ktora przetya Irsy;
saciu dla obrony miasta rozwalili byli Krol Zigmunt
pierwszy roku 1508 naprawil, y wolnosciamy nadal
- 19 Approbatia Probostwa Grudziackiego przez Krola te-
gols Zigmanta pierwszo roku 1524. dana
- 20 Dominikani fundowani sa n. Fozemie przez Me-
stnina Kriazecia roku M C C L X X L V I I.
- 21 Approbowal ten Przywilej ojcom Dominikanom
Krol Zigmunt 1507.
- 22 Kosciol Jarski Gnienski pod titulem S. Micha-
la Archaniela badowanij iest od Kriazecia Gdan-
skiego Samboriusa roku 1204. fundowanij
- 23 Przez Krola Zigmanta roku 1507 approbowanij
- 24 Approbatia Probostwa Bytonskiego przez Krola
Zigmanta 1507.
- 25 Kosciol Jarski Slapski pod titulem goricku
meku I. Jeruzroneu. Z badowanij iest fundowanij
od Kriazecia Patyborza. roku 1213 iest wtym
kosciole wielki skarb to iest cudownu Obrad Iba-
niciela naszego CHRISTVSA.

Strona z rejestru przywilejów Janikowskiego.
Pod numerem 19 znajduje się Grudziądź (APG)

od J^o M^o X Wytuskiego w książce
fl^o 60

103

od Dominikanow Czeskich
w książce fl^o 30

In summa fuit flove
am Insb, wzial, do dnia
dziesiatego 16 Nowembra Roku
1845, po rachunku,
Cztery Dyzjace, Cztery Sta
y trzydziescu, Plosy is.
Polski

Oprócz innych podar.
kon, etc etc

od Cappientanow fl^o 60
od Zakonnich panien
Sebelna dwa tyziasa
Plosy is

od Xiednia Dzielana
Grudziackiego fl^o 100

od Panien Prorowskich
Cierwowich fl^o 5

od X^o Proboscia Grudziackie
Cierwowich fl^o 5

od Pana Krolowskie^o Cie
womich fl^o 5.

od X Referendarza Koronnego
Cierwowich fl^o 26

od Proboscia Gnieuskiego fl^o 200

od Proboscia Kierszowskiego fl^o 60

od Hartmana fl^o 200

od Pana Starosty drugiem
skiego, tyzias fl^o, we Plosie

od Panien Zukowskich

y X Proboscia fl^o 600. y
filward do Bierowie Krole
wo

Strona z rejestru Janikowskiego pobranych gratyfikacji za dostarczenie przywilejów, na których widnieją księży z Grudziądza (APG)

1647

Actum coram H[ab]itu Civitatis Mariburgensis die XXVI. M[en]s
Augusti Anno M DC XLVII.

Sp[eci]ales & Fideles Pro[cess]us & Cur[ia] Civitatis Gradecinae exponi fecerant,
 ad Notitiam ipsorum delata esse, quod certe quaedam h[ab]itu i[n]hibitoriales
 r[ati]o[n]e privilegiorum per H[ab]itum G[ra]d[ec]inam Janikowsky rectorum à S. R. M[aj]est[ate]
 ad Nos emanarint; ac proinde eorundem gradecinae in forma Viduarum
 petierunt & obtinuerunt; Et h[ab]itu istis tunc de novo ad verbum et per scriptum
 Vladislav IV. Di. grat[ia] Rex Pol[oniae], Magn[us] Dux Lith[uanie], Rus[si]e, Silesie, M[oravie],
 Silesie, Silesie, Silesie, Silesie. Nec non Silesie: G[ra]t[ia] Silesie, Silesie Rex.
 Significavit quibus tunc tunc per interit Venerabilis & sapientis; Exponitur tunc
 et nota Sp[eci]ales & Fideles Pro[cess]us Cur[ie] Silesie: Silesie: Silesie Civitatis
 Civitatis h[ab]itu Mariburgensis, et privilegia privilegiorum per H[ab]itum G[ra]d[ec]inam
 Janikowsky in Silesie restituta à quibus h[ab]itu tunc fideles aliter benemerit
 sunt tunc consideratam agitari & ad Iudicia Silesie presentia ante h[ab]itu
 evocari. Quia 2. Privilegia per H[ab]itum G[ra]d[ec]inam Janikowsky rectorum, an valida esse
 debeant, cognitis ad futura usque omnia respecta et. Unde nos universis & sapientis
 his per interest, presentia et tunc Silesie: Silesie: Silesie ad Notitiam
 h[ab]itu deducit mandavit et tunc tunc Silesie, ac quatenus actum et h[ab]itu h[ab]itu
 legi iniquitate ad Iudicia & officia sua admitti, h[ab]itu ex parte permissa,
 donec in futuro consensu G[ra]t[ia] plena de validitate eorundem privilegiorum de his
 Viduarum subleata fuerit, sicut non facturi pro grat[ia] h[ab]itu. In h[ab]itu rei fideles
 presentia nota et h[ab]itu h[ab]itu h[ab]itu communi iustitiam. Datum Varsaviae die VII.
 M[en]s Augusti Anno D[omi]ni 1647. Regni h[ab]itu h[ab]itu XX. Decembris. XVI. Anno.

Vladislaus Rex .. (L.S.)

Thomas Viesky S. R. M.
S[ec]ret[arius]

In praesentia Silesie Silesie Civitatis h[ab]itu et Silesie: Silesie: Silesie Actum & h[ab]itu supra.

Georgius Silesie

Kopia dokumentu z 1647 r., dotyczącego powołania komisji przez króla Władysława IV, celem sprawdzenia autentyczności przywilejów Janikowskiego (APMBG – obecnie Archiwum Diecezjalne w Toruniu)

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.